

تاثیر اقلام تعهدی عملیاتی سنتی بر سود خالص شرکت های صنایع شیمیایی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

ایمان باقری^۱

^۱ مدیر گروه حسابداری، دانشگاه جامع علمی کاربردی مرکز پاسارگاد، استان فارس

چکیده

با تاکید بر نوع صنعت به بررسی تاثیر اقلام تعهدی عملیاتی سنتی بر سود خالص صنایع شیمیایی در بازار بورس قرار می دهد، تا مشخص شود که برای پیش بینی سودآوری شرکتها تا چه میزان می توان به این اقلام اتکا کرد. برای رسیدن به هدف تحقیق از متغیرهای اقلام تعهدی عملیاتی سنتی، طی سالهای ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۹ در بازار بورس با روشهای آماری، موردآزمون قرار می گیرند. هدف اصلی پژوهش حاضر تاثیر اقلام تعهدی عملیاتی سنتی بر سود خالص صنایع شیمیایی وهدف کاربردی آن جهت پیش بینی عملکرد آتی و در نتیجه تخصیص بهینه منابع، به منظور رشد و توسعه اقتصادی کشور قرار گیرد. نتایج آزمون فرضیات تحقیق، نشان دهنده این است که تاثیر اقلام تعهدی عملیاتی سنتی بر سود خالص شرکتها، مثبت، قوی و معنی دار بوده است.

واژه های کلیدی: اقلام تهیدی، عملیاتی سنتی، سودخالص، صنایع شیمیایی، بورس اوراق بهادار تهران

۱- مقدمه

سود حسابداری به عنوان یک قلم مهم در مجموعه صورت های مالی، معیار ارزشمندی برای ارزیابی عملکرد شرکت ها و متعاقباً اتخاذ تصمیم های اقتصادی مورد توجه استفاده کنندگان صورت های مالی قرار گرفته است. با پذیرش مبنای تعهدی برای محاسبه سود حسابداری، می توان ادعا نمود که سود حسابداری همواره از دو جزء نقدی و تعهدی تشکیل شده است. بسیاری از پژوهش های تجربی در زمینه عملکرد آتی شرکت ها و عوامل مؤثر بر آن، محدود به کشور ایالات متحده امریکا و سایر کشورهای توسعه یافته است و در کشورهای در حال توسعه در ادبیات مالی چندان مورد توجه قرار نگرفته است. این موضوع واقعاً در بازارهای در حال توسعه بالأخص در ایران نادیده گرفته شده است. بنابراین این مطالعه به دنبال تبیین، پیش بینی و تعمیم تأثیر ارقام تعهدی عملیاتی سنتی بر سود خالص صنایع شیمیایی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران بوده است. ارقام تعهدی، تعدیلات موقتی هستند که جریان های نقدی را طی دوره های زمانی انتقال می دهند برای بدست آوردن ارقام تعهدی عملیاتی سنتی.، وجوه نقد عملیاتی از سود خالص شرکت کسر شده و بر متوسط دارایی ها تقسیم می شود. (کرافت^۱ و همکاران، ۲۰۰۶).

۲- فرضیه پژوهش

آیا ارقام تعهدی عملیاتی سنتی بر سود خالص شرکت های صنایع شیمیایی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تاثیر دارد؟

۳- اهمیت و ضرورت پژوهش

تحقیق حاضر، به بررسی تأثیر ارقام تعهدی عملیاتی سنتی بر سود خالص شرکت های صنایع شیمیایی پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران مورد بحث و بررسی قرار می دهد و می تواند در ارائه مدلی برای تبیین عملکرد آتی شرکت ها مفید باشد.

۴- روش پژوهش و گردآوری داده ها

این پژوهش کاربردی است. طرح پژوهش آن از نوع نیمه تجربی و با استفاده از رویکرد پس رویداد در این پژوهش برای جمع آوری داده ها و اطلاعات، از روش کتابخانه ای استفاده می شود. در بخش کتابخانه ای، مبانی نظری پژوهش از کتب و مجلات تخصصی فارسی و لاتین گردآوری می شود و داده های پژوهش از طریق جمع آوری داده های شرکت های نمونه با مراجعه به صورت های مالی، یادداشت های توضیحی، گزارش های هفتگی و ماهنامه بورس اوراق بهادار و با استفاده از نرم افزارهای دناسهم، صحرا و تدبیرپرداز انجام می شودی (از طریق اطلاعات گذشته) است در گام اول، داده های مربوط به ارقام تعهدی عملیاتی سنتی و از طریق روابط خاصی که در ادامه توضیح داده خواهد شد، جمع آوری و محاسبه خواهد شد. در گام دوم، متغیر عملکرد شرکت و سایر متغیرهای پژوهش مورد بررسی قرار می گیرد. گام سوم، تعیین همبستگی و رابطه بین ارقام تعهدی عملیاتی و سود خالص شرکت ها می باشد. بدین منظور رابطه و همبستگی هر یک از ارقام تعهدی عملیاتی سنتی با سود خالص شرکت ها ی صنایع شیمیایی مورد آزمون قرار می گیرد. سپس در گام چهارم، برای آزمون فرضیه های پژوهش، از مدل رگرسیون چند

^۱. Kraft

متغیره که مدل آزمون فرضیه ها می باشد، استفاده می شود. در ادامه، متغیرهای پژوهش معرفی و روش اندازه گیری آنها مورد بررسی قرار می گیرد.

۵- مدل آزمون فرضیه ها و متغیرهای پژوهش

۵-۱- مدل مورد استفاده

جهت آزمون فرضیه های تحقیق از رگرسیون خطی چند متغیره استفاده شده است. مدل زیر برگرفته از مطالعات صورت گرفته توسط نادر^۲ و همکاران (۲۰۱۱)، می باشد:

$$\text{Next Year's Net Income} = \beta_0 + \beta_1 \text{ Cash from Operations} + \beta_2 \text{ Operating Accruals} + \beta_3 \text{ Common Equity} + \varepsilon$$

۵-۲- متغیرهای پژوهش

بر اساس این مدل، متغیرهای این پژوهش به منظور آزمون فرضیه ها، به دو گروه متغیرهای مستقل، وابسته و تقسیم می شوند.

۵-۲-۱- متغیر مستقل

در این پژوهش از متغیر مستقل اقلام تعهدی عملیاتی سنتی استفاده شده است. اقلام تعهدی عملیاتی سنتی: با بررسی ادبیات گسترده ی اقلام تعهدی از دو سنجه رایج برای اندازه گیری اقلام تعهدی استفاده می شود:

همچون کرافت^۳ و همکاران (۲۰۰۶) برای اندازه گیری اقلام تعهدی سنتی ابتدا از مدل زیر استفاده می شود:

اقلام تعهدی عملیاتی سنتی = (سود خالص - وجوه نقد عملیاتی) / متوسط دارایی ها.

در گام بعد برای اندازه گیری اقلام تعهدی سنتی از مدل ریچاردسون^۴ و همکاران (۲۰۰۵)، که سنجه ی جامع تری از اقلام تعهدی ارائه نمود، استفاده می شود:

مجموع اقلام تعهدی سنتی = [سود خالص - (سود سهام پرداختی به سهامداران + افزایش وجه نقد)] / متوسط دارایی ها.

۵-۲-۲- متغیر وابسته

متغیر وابسته در این پژوهش، سود خالص شرکت است که به منظور آزمون فرضیه ها از شاخص سود خالص آتی برای اندازه گیری آن استفاده شده است.

۶- پیشینه ی تحقیق

کوپرلو^۵ همکاران (۲۰۰۸) در پژوهش خود به بررسی ارتباط بین سرمایه گذاری و بازده آتی سهام پرداختند و رابطه منفی بین سرمایه گذاری و بازده آتی سهام مشاهده نمودند. آنها واکنش بیش از واقع سرمایه گذاران نسبت به تغییرات سرمایه گذاری اقلام تعهدی را علت وجود چنین رابطه ای می دانند. آن ها استدلال می کنند، سرمایه گذاران توسعه دارایی ها را نشانه مثبتی در شرکت توصیف کرده، در نتیجه سودآوری آتی شرکت را خوشبینانه پیش بینی می کنند و برخلاف آن کاهش دارایی ها را نشانه منفی در

^۲. Nader

^۳. Kraft

^۴. Richardson

^۵. Cooper

شرکت توصیف کرده، در نتیجه سودآوری آتی شرکت را بدبینانه پیش بینی می کنند. بنابراین می توان گفت واکنش اشتباه سرمایه گذاران، رشد خلاف قاعده را سبب می شود. واکنش اشتباه سرمایه گذاران به این معنی است که بعضی اطلاعات مربوط، در قیمت سهام منعکس نمی شود یا بعضی برآوردهای قیمت سهام صحیح نیست. در این پژوهش نیز هم نظر با پژوهش ژانگ (۲۰۰۷) اعتقاد بر این است که واکنش غیرمنطقی سرمایه گذاران نسبت به تغییرات اقلام تعهدی به علت جنبه سرمایه گذاری این اقلام است. از آن جایی که اقلام تعهدی محاسبه شده از طریق تغییرات غیر نقدی سرمایه در گردش به عنوان معیاری برای رشد / سرمایه گذاری شرکت محسوب می شود؛ بنابراین سرمایه گذاران افزایش در اقلام تعهدی را نشانه مثبتی در شرکت توصیف نموده و سودآوری شرکت را خوش بینانه پیش بینی می نماید و برعکس کاهش در اقلام تعهدی را نشانه منفی در شرکت توصیف نموده و سودآوری آتی شرکت را بدبینانه پیش بینی می کنند.

عرب مازار یزدی و همکاران (۱۳۸۵) محتوای اطلاعاتی جریان های نقدی و تعهدی را از طریق بررسی ارتباط بازده سهام با سود و اجزای آن بررسی کردند. شواهد از محتوای اطلاعاتی بیشتر سود نسبت به جریان های نقدی عملیاتی حمایت می کند. همچنین محتوای افزایش یافته اطلاعاتی اقلام تعهدی نسبت به جریان های نقدی عملیاتی مورد تأیید قرار گرفت. یافته ها بار اطلاعاتی فزاینده اقلام تعهدی اختیاری را نسبت به اقلام غیراختیاری تأیید می کند.

سلطانی و همکاران (۱۳۸۹)، به بررسی رابطه خطای پیش بینی سود سال آینده با اقلام تعهدی سال جاری در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۸۷-۱۳۸۴ پرداخته اند. آنها معتقدند که اقلام تعهدی جنبه ای کلیدی از گزارشگری الزامی است، چرا که شرکت در محیطی که فعالیت می کند با تغییرات تجاری بی ثباتی همراه است و به همین دلیل مدیران از دورنمای تجاری شرکت ارزیابی درستی ندارند؛ در نتیجه خطاهای عادی در افشای آنها اجتناب ناپذیر است. در این تحقیق، از مجموع اقلام تعهدی و اقلام تعهدی سرمایه در گردش استفاده شده است. نتایج این تحقیق نشان می دهد که بین خطای پیش بینی سود مدیریت و اقلام تعهدی ارتباط مثبت هست و در شرکت هایی که در محیط تجاری نامطمئن فعالیت می کنند این ارتباط قوی تر است.

۷- نتیجه گیری

تجزیه و تحلیل و آزمون فرضیه های پژوهش به همراه نتایج آن عنوان شده است. با توجه به خروجی های به دست آمده از نرم افزار Eviews و معنی داری ضرایب و مقایسه آنها با یکدیگر اقدام به تأیید یا رد فرضیه پژوهش شده است. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در صنایع شیمیایی در جدول ۷-۱ ارائه شده است. احتمال آماره جاک-برا در جدول ۷-۱ نشان می دهد که توزیع هیچ یک از متغیرها در صنایع شیمیایی نرمال نبوده است.

جدول ۷-۱. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در صنایع شیمیایی

متغیر	معیارها
۱۲۶	تعداد
-۰/۰۰۳	میانگین
۰/۰۲	میانه
۰/۶۸	ماکزیمم
-۰/۳	مینیمم
۰/۱۳	انحراف معیار
۴۰	ضریب تغییرات

نتایج اثر اقلام تعهدی عملیاتی سنتی بر سود خالص شرکت های شیمیایی در جدول ۷ - ۲ نشان می دهد که تأثیر دو متغیر اقلام تعهدی عملیاتی سنتی و عملکرد آتی شرکت ها، مثبت است. یعنی با افزایش میزان اقلام تعهدی عملیاتی سنتی در شرکت، عملکرد آتی شرکت ها بهبود می یابد. لازم به ذکر است که این رابطه با توجه به ضریب رگرسیونی اقلام تعهدی عملیاتی سنتی (۰/۸۹) قوی بوده و از لحاظ آماری با توجه به احتمال آماره t (۰/۰۰۰۰) معنی دار می باشد. نتایج مربوط به آماره F نیز نشان می دهد که مدل در حالت کلی معنی دار بوده و با توجه به آماره دوربین-واتسون، فاقد مشکل خودهمبستگی است. علاوه بر آن، نتایج مربوط به ضریب تعیین تعدیل شده نشان می دهد که در صنایع شیمیایی، حدود ۹۷٪ از تغییرات عملکرد آتی شرکت ها تحت تأثیر اقلام تعهدی عملیاتی سنتی بوده است. با توجه به معنی دار بودن اثر اقلام تعهدی عملیاتی سنتی بر سود خالص شرکت ها، فرضیه مورد تأیید واقع می شود.

جدول ۷-۲ اثر اقلام تعهدی عملیاتی سنتی بر سود خالص در صنایع شیمیایی

متغیرها	ضریب رگرسیونی	خطای معیار	مقدار آماره t	احتمال آماره t
مقدار ثابت	۰/۰۰۷	۰/۰۰۶	۰/۸۸	۰/۳۸۳۵
اقلام تعهدی عملیاتی سنتی	۰/۸۹	۰/۰۳	۴۱/۴۰	۰/۰۰۰۰
ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	آماره دوربین-واتسون	مقدار آماره F	احتمال آماره F
۰/۹۹	۰/۹۷	۱/۷۱	۳۸۶/۶۲	۰/۰۰۰۰

بنابراین در صنایع شیمیایی، تأثیر اقلام تعهدی عملیاتی سنتی بر سود خالص شرکت ها، مثبت، قوی و معنی دار بوده و حدود ۹۷٪ از تغییرات عملکرد آتی شرکت ها تحت تأثیر این اقلام و متغیرهای کنترلی به ویژه جریان نقد عملیاتی بر دارایی ها بوده است. بنابراین پیشنهاد می شود که استفاده کنندگان از اطلاعات مالی شرکت ها در پیش بینی عملکرد آتی شرکت ها به اهمیت این اقلام در تصمیم گیری ها توجه داشته باشند.

منابع

- [۱] سجادی، سیدحسین و معتمدی، محمدعلی (۱۳۸۰). "کاربرد نگرش اقتضایی در طراحی سیستم های اطلاعاتی حسابداری شرکت های آب و فاضلاب ایران". مجله مطالعات مدیریت.
- [۲] عرب مازار یزدی، محمد (۱۳۸۵). "تهدیدات امنیتی در سیستم های اطلاعاتی حسابداری رایانه ای". مجله حسابداری، شماره ۱۷۹.
- [۳] عرب مازار یزدی، محمد و فتح اللهی، مهدی و جواد کامرانی (۱۳۸۶). "دلایل موفقیت و شکست در پیاده سازی سیستم های اطلاعاتی". مجله حسابداری، شماره ۱۸۴.
- [۴] عیسائی خوش، احمد (۱۳۷۹). "نظری اجمالی بر سیستم های اطلاعاتی حسابداری". مجله حسابداری، شماره ۱۴۰.
- [۵] مشکی و مقدم، عبدالکریم (۱۳۸۳). "حسابداری میانه ۱". دانشگاه پیام نور
- [۶] نمازی، محمد (۱۳۷۵). "خصوصیات سیستم های حسابداری صنعتی استان فارس". فصل نامه علمی و پژوهشی بررسی های حسابداری.

- [7] Bokhara, R, H. (2005), "The relationship between system usages. And user satisfaction: a meta-analysis", The Journal of Enterprise Information Management
- [8] Gelderland, M. (1998), "The relation between user satisfaction, Usage of information systems and performance". Information and Management.
- [9] Hopwood, A (1976), "Accounting and Human Behavior", Englewood Cliffs, N. J: prentice- Hall.
- [10] Ismail, N, A., King, M, C. (2007). "Factors Influencing The Alignment Of Accounting Information Systems In Small and Medium Sized Malaysian Manufacturing Firms". Journal of Information Systems and Small Business.
- [11] Loudon, K. C., Loudon, J.P. (2002), "Management Information Systems", Prentice Hall